

ПАМ'ЯТКА

щодо застосування антикорупційного законодавства

Вступ

Пам'ятка розрахована для використання у роботі працівниками державного підприємства “СЕТАМ”.

Документ містить роз'яснення сутності обмежень, заборон, зобов'язань та інших вимог, встановлених антикорупційним законодавством для осіб, уповноважених на виконання функцій держави та посадових осіб, юридичних осіб публічного права. Включає алгоритм дій для забезпечення безумовного виконання і правильного застосування вимог, встановлених антикорупційним законодавством, у тому числі в частині організації діяльності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.

Метою цього документу є ознайомлення працівників з основними положеннями законодавства з питань запобігання і протидії корупції, забезпечення єдиної практики застосування вимог антикорупційного законодавства в державному підприємстві “СЕТАМ”.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Законодавчі основи запобігання і виявлення корупції

1.1.2. В Україні створено систему антикорупційного законодавства, яка охоплює всі сфери суспільного життя і включає різні види нормативно-правових актів. Основним антикорупційним нормативно-правовим актом в Україні є Закон України “Про запобігання корупції” (далі – Закон).

У цілому основу антикорупційного законодавства України утворюють наступні акти законодавства:

- Конституція України;
- Кримінальний кодекс України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;

Безперечно, наведений перелік не є вичерпним і включає лише основні нормативно-правові акти у сфері запобігання і виявлення корупції. Спеціальні норми щодо запобігання і виявлення корупції також визначені актами законодавства, якими врегульовано діяльність окремих державних органів, служб тощо (в частині визначення їх статусу, функцій, процедур тощо). Такі норми є важливими з огляду на те, що вони утворюють превентивні механізми неналежної поведінки посадовців. У цій частині законодавство є динамічним, воно постійно вдосконалюється і розвивається.

1.2. Визначення основних термінів

У статті 1 Закону визначено сутність ключових законодавчих термінів, що формує чітке розуміння національних антикорупційних стандартів. В інших актах законодавства терміни найчастіше використовуються з прямим посиланням на основний антикорупційний закон. Таким чином, в Законі наводяться значення термінів, які застосовуються в усій системі національного антикорупційного законодавства, зокрема:

- антикорупційна експертиза;
- пряме підпорядкування;
- близькі особи та члени сім'ї;
- корупція та корупційне правопорушення;
- правопорушення, пов'язане з корупцією;
- подарунок та неправомірна вигода;
- потенційний та реальний конфлікти інтересів;
- приватний інтерес;
- спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції;
- суб'єкти декларування;
- виборні особи.

1.3. Суб'єкти відповідальності за корупційні правопорушення

1.3.1. Статтею 3 Закону визначено суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону. Зокрема, наведено вичерпний перелік осіб, які зобов'язані виконувати встановлені законодавством антикорупційні обмеження та обов'язки, та які можуть понести відповідальність за порушення антикорупційного законодавства.

1.4. Суб'єкти в сфері реалізації антикорупційної політики держави

1.4.1. Відповідно до статті 1 Закону до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції відносяться:

- органи прокуратури,
- Національної поліції,
- Національне антикорупційне бюро України,
- Національне агентство з питань запобігання корупції.

Національне агентство з питань запобігання корупції

Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, утворено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 №118 "Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції".

У статті 4 Закону визначено, що Національне агентство з питань запобігання корупції (далі - Національне агентство) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. Національне агентство є правомочним з моменту призначення більше половини його загального кількісного складу.

Статтею 11 Закону передбачено широкий спектр повноважень Національного агентства, зокрема,

- проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції;
- формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань;
- організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції;
- здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівняння до них осіб;
- здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
- надання роз'яснень, методичної та консультативної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівняння до них осіб;
- інші повноваження, визначені законом.

У випадках виявлення порушення вимог антикорупційного законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів або іншого корупційного порушення Національне агентство вносить керівнику відповідного органу, підприємства, установи, організації припис щодо усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності.

Припис Національного агентства є обов'язковим для виконання. Про результати виконання припису Національного агентства посадова особа, якій його адресовано, інформує Національне агентство упродовж десяти робочих днів з дня одержання припису.

У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, уповноважені особи Національного агентства складають протокол про таке правопорушення, який направляється до суду згідно з рішенням Національного агентства. У разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, Національне агентство затверджує обґрунтований висновок та надсилає його іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері

протидії корупції. Висновок Національного агентства є обов'язковим для розгляду, про результати якого воно повідомляється не пізніше п'яти днів після отримання повідомлення про вчинене правопорушення.

Національне антикорупційне бюро України – державний правоохоронний орган, основним завданням якого є попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Компетенція Національного бюро поширюється лише на ту частину корупційних злочинів, які є найбільш суспільно небезпечними. До них відносяться корупційні злочини:

- вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, спеціальними суб'єктами (судді, народні депутати, прокурори

Генеральної прокуратури України і т.д.);

- розмір предмета злочину чи шкоди дорівнює чи перевищує мінімальну заробітну плату в 500 разів;
- корупційне правопорушення вчинено щодо іноземних посадових осіб або становить загрозу національній безпеці.

Правову основу функціонування Національного бюро становлять Закон України “Про Національне антикорупційне бюро України” від 14 жовтня 2014 року №1698-VIII, указ Президента України “Про утворення національного антикорупційного бюро України” від 16 квітня 2015 року №217.

Органи прокуратури згідно статті 2 Закону України “Про прокуратуру” здійснюють функції, які пов'язані з:

- представництвом інтересів громадянина або держави в суді та їх захистом при виконанні судових рішень (наказ Генеральної прокуратури України від 28.05.2015 № 6гн);

- наглядом за додержанням законів органами, що провадять оперативно- розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

- наглядом за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Також, в структурі **Генеральної прокуратури України** на правах самостійного структурного підрозділу утворено **Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру**, на яку покладаються такі функції:

- здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно- розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;

- підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях;

- представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом, і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

Також, на органи прокуратури покладено функцію здійснення координації діяльності правоохоронних органів з питань протидії корупції (статті 7, 8-1 Закону України “Про прокуратуру”).

Органи Національної поліції – здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності (пп.9 п.3 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. №877).

В чинній правовій системі України з питань впровадження державної антикорупційної політики також функціонують інститути:

Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики - посадова особа, на яку покладається виконання завдань щодо формування та забезпечення реалізації державної антикорупційної політики в органах виконавчої влади. Серед повноважень Урядового уповноваженого

- погодження призначення на посаду та звільнення з посади керівників підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції апарату центральних органів влади, їх заохочення та притягнення до відповідальності, погодження структури, штатної чисельності та погодження планів роботи таких підрозділів.

Питання діяльності Урядового уповноваженого регулюються постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Урядового уповноваженого з антикорупційної політики” від 4 грудня 2013 року №949 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2014 року №295).

Уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції, в тому числі в центральних органах виконавчої влади та їх територіальних органах. Зазначені підрозділи (особи) утворюються (визначаються) за рішенням керівника центрального органу виконавчої влади.

Керівник уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади підзвітний і підконтрольний Урядовому уповноваженому з питань антикорупційної політики, якщо інше не передбачено законом.

Керівник уповноваженого підрозділу територіального органу підзвітний керівникові такого

територіального органу та підзвітний і підконтрольний керівникові уповноваженого підрозділу органу виконавчої влади.

Основними завданнями уповноваженого підрозділу є:

- 1) підготовка, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції;
- 2) надання методичної та консультаційної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства;
- 3) участь в інформаційному та науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також міжнародному співробітництві в зазначеній сфері;
- 4) проведення організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції;
- 5) здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів;
- 6) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства.

Правовою підставою функціонування уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції в центральних органах виконавчої влади є постанова Кабінету Міністрів України "Питання запобігання та виявлення корупції" від 4 вересня 2013 року №706.

Комітет Верховної Ради України з питань запобігання та протидії корупції - утворено відповідно до Постанови Верховної Ради України від 4 грудня 2014 року №22-VIII "Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання" (із змінами).

У віданні Комітету перебувають наступні питання:

- формування та реалізація антикорупційної політики;
- проведення антикорупційної експертизи законопроектів, поданих суб'єктами права законодавчої ініціативи;
- запобігання та протидія корупції;
- запобігання корупції в діяльності юридичних осіб;
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- правила етичної поведінки на публічній службі;
- фінансовий контроль стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування;
- відповідальність за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- правове регулювання діяльності Національного антикорупційного бюро;
- правове регулювання діяльності Національного агентства з питань протидії корупції;
- діяльність інших правоохоронних і державних органів в частині їх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції;
- державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції;

1.4. Реалізація антикорупційної політики

Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання державної програми, яка розробляється Національним агентством та затверджується Кабінетом Міністрів України.

Керівники державних органів несуть персональну відповідальність за забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії.

Державна програма з виконання Антикорупційної стратегії підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та рекомендацій парламентських слухань з питань ситуації щодо корупції.

Важливо: в центральних органах виконавчої влади Антикорупційні програми затверджуються їх керівниками та підлягають погодженню Національним агентством.

Антикорупційні програми повинні передбачати:

- визначення засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у відповідній сфері, заходи з їх реалізації, а також з виконання антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми;
- оцінку корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації, причини, що їх породжують та умови, що їм сприяють;
- заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси;

- навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування;
- процедури щодо моніторингу, оцінки виконання та періодичного перегляду програм;
- інші спрямовані на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням заходи.

2. ПРЕВЕНТИВНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ

Законодавство встановлює низку вимог та процедур, спрямованих на запобігання корупції. Усі ці інструменти становлять комплекс антикорупційних механізмів, які виступають “бар’єрами” на шляху вчинення корупційних правопорушень.

2.1 Запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням

Законодавством встановлено низку положень, які за змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за своїм призначенням це - засоби запобігання корупції. Необхідно такі положення знати, розуміти та дотримуватись у своїй повсякденній діяльності.

2.1.1. Обмеження щодо використання службового становища

Відповідно до статті 22 Закону суб’єктам відповідальності за корупційні правопорушення забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов’язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах.

2.1.2. Обмеження щодо одержання подарунків

Відповідно забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб (у зв’язку із здійсненням такими особами діяльності, пов’язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи).

Виключенням є подарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність (крім випадків, якщо вартість таких подарунків одноразово не перевищує **двох** прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених на день прийняття подарунка, а сукупна вартість, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує **чотирьох** прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки).

Передбачені обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які даруються близькими особами або одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Слід пам’ятати, що подарунки, одержані як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним підприємствам, установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, підприємству, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 №1195 “Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям” (із змінами)).

Рішення, прийняте особою, уповноваженою на виконання функцій держави, на користь особи, від якої вона чи її близькі особи отримали подарунок, вважаються такими, що прийняті в умовах конфлікту інтересів, і на ці рішення розповсюджуються положення статті 67 цього Закону. Тобто рішення підлягають скасуванню, а укладені правочини можуть бути визнані не дійсними.

Згідно **статті 24 Закону** в разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, особи, уповноважені на виконання функцій держави, незважаючи на приватні інтереси, **зобов’язані невідкладно:**

- відмовитися від пропозиції;
- за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію;
- залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників;
- письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб’єктів у сфері протидії корупції.

Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов’язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації.

Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації.

У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності.

2.2. Конфлікт інтересів на публічній службі та порядок їх врегулювання

2.2.1. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняні до них, відповідно до статті 28 Закону, зобов'язані:

- 1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;
- 2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі - Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно;
- 3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;
- 4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не можуть прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності всупереч закону на користь своїх приватних інтересів або приватних інтересів третіх осіб.

Безпосередній керівник особи або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади протягом двох робочих днів після отримання повідомлення про наявність у підлеглої йому особи реального чи потенційного конфлікту інтересів приймає рішення щодо врегулювання конфлікту інтересів, про що повідомляє відповідну особу.

Національне агентство у випадку одержання від особи повідомлення про наявність у неї реального, потенційного конфлікту інтересів упродовж семи робочих днів роз'яснює такий особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів.

Безпосередній керівник або керівник органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади, якому стало відомо про конфлікт інтересів підлеглої йому особи, зобов'язаний вжити передбачені цим Законом заходи для запобігання та врегулювання конфлікту інтересів такої особи.

У разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона зобов'язана звернутися за роз'ясненнями до територіального органу Національного агентства. У разі якщо особа не отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона діє відповідно до вимог, передбачених у цьому розділі Закону.

Якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням пізніше було виявлено конфлікт інтересів.

Обмеження щодо спільної роботи близьких осіб в одній установі, організації, державному підприємстві Законом не поширюється на посадових осіб публічного права але дане обмеження (щодо спільної роботи близьких осіб) **поширюється на осіб, якщо вони мають у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або самі є прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.**

У зв'язку з цим, кандидати на зайняття посад, які віднесені до пп. "а" п.2 частини першої ст. 3 Закону є посадовими особами юридичних осіб публічного права, зобов'язані повідомити керівництво (уповноважену особу з антикорупційної діяльності), на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

У разі виникнення обставин, що порушують зазначені вище вимоги, необхідно вжити заходів щодо усунення таких обставин (*визначених ст.28 Закону*) у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в

місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Слід зазначити, що дане обмеження по суті складається з двох окремих заборон: мати в підпорядкуванні близьких осіб або бути їм прямо підпорядкованим.

2.2.2. Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів

Наявність конфлікту інтересів не обов'язково призводить до фактів корупції, однак істотно підвищує ризик вчинення корупційних діянь та є по суті їх передумовою. Тому законодавством передбачено низку положень щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів передбачені статтею 29 Закону.

Зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом:

- 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів (стаття 30 Закону);
- 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень (стаття 33 Закону);
- 3) обмеження доступу особи до певної інформації (стаття 31 Закону);
- 4) перегляду обсягу службових повноважень особи (стаття 32 Закону);
- 5) переведення особи на іншу посаду (стаття 34 Закону);
- 6) звільнення особи (стаття 34 Закону).

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до неї особи, у яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади. Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування.

2.2.3. Особливості врегулювання конфлікту інтересів

Особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування передбачені **статтею 35¹ Закону**.

У разі виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів у особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії тощо), вона не має права брати участь у прийнятті рішення цим органом.

Про конфлікт інтересів такої особи може заявити будь-який інший член відповідного колегіального органу або учасник засідання, якого безпосередньо стосується питання, що розглядається. Заява про конфлікт інтересів члена колегіального органу заноситься в протокол засідання колегіального органу.

У разі якщо неучасть особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи, яка входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати правомочності цього органу, участь такої особи у прийнятті рішень має здійснюватися під зовнішнім контролем. Рішення про здійснення зовнішнього контролю приймається відповідним колегіальним органом.

2.2.4. Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав

Запобігання конфлікту інтересів у зв'язку з наявністю в особи підприємств чи корпоративних прав регулюється **статтею 36 Закону**.

Особи уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування зобов'язані протягом 30 днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом.

У такому випадку особам уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

Передача особами уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування належних їм підприємств, які за способом утворення (заснування) та формування

статутного капіталу є унітарним, здійснюється шляхом укладення договору управління майном із суб'єктом підприємницької діяльності.

Передача особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, належних їм корпоративних прав здійснюється в один із передбачених законодавством способів.

Особи уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування призначені (обрані) на посаду, в одноденний термін після передачі в управління належних їм підприємств та корпоративних прав зобов'язані письмово повідомити про це Національне агентство із наданням нотаріально засвідченої копії укладеного договору.

2.3. Фінансовий контроль

Згідно із положеннями **статті 45 Закону** подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійснюється шляхом її заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції. При цьому, перевірка достовірності відомостей, зазначених особою у такій декларації, здійснюватиметься вказаним центральним органом виконавчої влади.

Слід пам'ятати, що Законом України “Про запобігання корупції” розширено перелік відомостей, які необхідно зазначати державним службовцям у деклараціях про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Інформацію щодо вимог та правил заповнення декларації та відповіді на типові питання стосовно роботи з Реєстром декларацій можна знайти у Базі знань (<https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/>) на офіційному сайті Національного агентства запобігання корупції..

Кримінальним кодексом України *передбачена кримінальна відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації.*

За несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку- нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані чинним законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

2.4. Захист викривачів

Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції здійснюється відповідно до **статті 53 Закону**.

Особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач), - особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою.

Особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, перебувають під захистом держави. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, або їх близьких осіб, у зв'язку із здійсненим повідомленням про порушення вимог цього Закону, правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України “Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві”.

Особа або член її сім'ї не може бути звільнена чи примушена до звільнення, притягнута до дисциплінарної відповідальності чи піддана з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрози таких заходів впливу у зв'язку з повідомленням нею про порушення вимог цього Закону іншою особою.

Інформація про викривача може бути розголошена лише за його згодою, крім випадків, встановлених законом.

Національне агентство, а також інші державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування забезпечують умови для повідомлень їх працівниками про порушення вимог цього Закону іншою особою, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні веб-сайти, засоби електронного зв'язку.

Повідомлення про порушення вимог цього Закону може бути здійснене працівником відповідного органу без зазначення авторства (анонімно). Вимоги до анонімних повідомлень про порушення вимог цього Закону та порядок їх розгляду визначаються цим Законом.

Анонімне повідомлення про порушення вимог цього Закону підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, які можуть бути перевірені.

Анонімне повідомлення про порушення вимог цього Закону підлягає перевірці у термін не більше п'ятнадцяти днів від дня його отримання. Якщо у вказаний термін перевірити інформацію, що

міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують термін розгляду повідомлення до тридцяти днів від дня його отримання.

У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації про порушення вимог цього Закону керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Національне агентство здійснює постійний моніторинг виконання закону у сфері захисту викривачів, проводить щорічний аналіз та перегляд державної політики у цій сфері.

Посадові і службові особи державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

2.5 Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення

На підставі *статті 59 Закону* відомості про осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, що формується та ведеться Національним агентством. Відомості про осіб, які входять до особового складу органів, що провадять оперативно-розшукову або розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність, належність яких до вказаних органів становить державну таємницю, та яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, вносяться до розділу з обмеженим доступом Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Відомості про фізичних осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також про юридичних осіб, до яких застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку з вчиненням корупційного правопорушення, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження з Державної судової адміністрації України до Національного агентства електронної копії рішення суду, яке набрало законної сили, з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Відомості про накладення дисциплінарного стягнення за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження до Національного агентства від кадрової служби державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, а також підприємства, установи та організації завіреної в установленому порядку паперової копії наказу про накладення дисциплінарного стягнення.

Статтею 59 Закону передбачено перелік відкритих для безоплатного цілодобового доступу відомостей про фізичну особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, а також відомостей про юридичну особу, до якої застосовано заходи кримінально-правового характеру. Зазначені відомості не належать до конфіденційної інформації про особу та не можуть бути обмежені в доступі.

2.6. Вимоги щодо прозорості та доступу до інформації

Вимоги щодо прозорості та доступу до інформації передбачені статтею 60 Закону. Так, особам уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також особам, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, забороняється:

1) відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам передбачено законом;

2) надавати несвоєчасно, недостовірну чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону.

Не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом інформація про:

- 1) розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них особами уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування або державними органами, органами місцевого самоврядування;
- 2) розміри, види оплати праці, матеріальної допомоги та будь-яких інших виплат з бюджету особам, а також одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, а також подарунки, які регулюються цим Законом;
- 3) передачу в управління належних особам підприємств та корпоративних прав, що здійснюється в порядку, передбаченому цим Законом;
- 4) конфлікт інтересів осіб уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та заходи з його врегулювання.

3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ АБО ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА УСУНЕННЯ ЇХ НАСЛІДКІВ

За вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування у відповідності до статті 65 Закону **притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності** у встановленому законом порядку.

У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою злочину самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, **підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності** у встановленому законом порядку.

З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконанню вимог цього Закону в інший спосіб, **за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або притисом Національного агентства рішенням керівника** органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, **проводиться службове розслідування** в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Обмеження щодо заборони особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, встановлюється виключно за вмотивованим рішенням суду, якщо інше не передбачено законом.

Особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом. **Особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією**, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, **може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу** (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом.

У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Відповідно до статті 66 Закону збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку.

Відповідно до статті 67 нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог цього Закону, підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора,

органу державної влади, зокрема Національного агентства, органу місцевого самоврядування. Правочин, укладений внаслідок порушення вимог цього Закону, може бути визнаним недійсним.

Статтею 68 передбачено порядок відновлення прав і законних інтересів та відшкодування збитків, шкоди, завданих фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення.

Відповідно до статті 69 Закону кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку.

Згідно Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлена **адміністративна відповідальність** за наступні правопорушення, пов'язані з корупцією:

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5);
- порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6);
- порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7);
- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8);
- нежиття заходів щодо протидії корупції (статті 172-9, 172-9-1);
- невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції (стаття 188-46).

Відповідно до Кримінального кодексу України корупційними злочинами вважаються:

- нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (стаття 210);
- підкуп працівника підприємства, установи чи організації (стаття 354);
- зловживання владою або службовим становищем (стаття 364);
- зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (стаття 364-1);
- зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (стаття 365-2);
- декларування недостовірної інформації (стаття 366-2);
- неподання суб'єктом декларування декларації особи (стаття 366-3);
- прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (стаття 368);
- підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (стаття 368-3);
- підкуп особи, яка надає публічні послуги (стаття 368-4);
- пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (стаття 369);
- зловживання впливом (стаття 369-2);
- провокація підкупу (стаття 370).

Крім того, до корупційних злочинів належать наступні злочини, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем:

- привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (стаття 191);
- викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (стаття 357).